

"לזכות ברוך חיים בן סול סוליקה לרפואה שלמה במהרה בימינו אמן"

הרב משה ליב הכהן הלברשטט

פרשת תולדות

תפילת צדיק בן צדיק

"ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו" (בראשית כה, כא).

אמר רבי יצחק, יצחק אבינו עקור היה, שנאמר (בראשית כה, כא) ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, על אשתו לא נאמר, אלא לנוכח, מלמד ששניהם עקורים היו, אי הכי, ויעתר לו, ויעתר להם מיבעי ליה, לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, אמר רבי יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים (יבמות טו).

רש"י על התורה מפרש את הפסוק על פי דברי הגמרא ביתר ביאור: **לנכח אשתו** - זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו ומתפללת. **ויעתר לו** - לו ולא לה שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה.

הרב דסלר (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 205) מביא את תמיהתו של האלְטֶער (הסבא) מקלם רבי שמחה זיסל זיו, על דברי חז"ל, שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע, וגדולה זכותו מזכותה, הלא אדרבה, גדולה יותר זכות בן הרשע, שלא למד ממעשי אביו, ולא הלך בדרכיו אלא בדרכי ה'?

ובאמת שזו תמיהה גדולה למתבונן, וכי איך אפשר להשוות את דרגתו וזכויותיו של יצחק שנולד וגדל בביתו של אברהם אבינו הצדיק, קיבל הכל על מגש של כסף, אמונה, אהבת חסד, רוחניות, עבודת השם, הדרכה צמודה, בלי נסיונות קשים מדי, לדרגתה וזכויותיה של רבקה שנולדה בביתו של בתואל ולבן הרשעים, היא היתה צריכה להתגבר על החינוך הקלוקל בביתה, להגיע בעצמה לאמונה בה', בכחות עצמה זכתה והגיעה לדרגה גבוהה מאוד באהבת חסד, היא התנתקה מבית אמה בעודה רכה לימים בכדי להנשא ליצחק ולהיות בחברת צדיקים?

האַלְטֶער מקלם מיישב תמיהה זו, ומבאר שגדלותו של יצחק היתה בזה, שאף על פי שהיה בן אברהם, לא הסתפק במה שהתחנך אצל אביו בלבד, שזה יכול להיות חיצוניות והרגל בלבד, אלא עמל לעשות הכל לשלו – לקנין פנימי ועצמי שלו, ובנה בנין גדול של גילוי הגבורה בבריאה, בנין חדש בכח עצמו לבד, וכל מה שזכה – משלו זכה, עבודה זו גדולה וקשה היא מאוד, ובזה גדולה מדרגת צדיק בן צדיק מזו של צדיק בן רשע, אשר לא הוצרך להתעלות מחינוך והרגל חיצוני כדי להפכו לפנימיות ועצמיות שלו. צדיק בן רשע עובד את ה' בשמחה, בהתלהבות מתוך התחדשות שבאה לו באופן טבעי מכך שהוא גילה את האור, וסלל את הדרך לאמת בעצמו, אין לו את הנסיון הקשה של עבודת ה' באופן טכני כ"מצות אנשים מלומדה" (ישעיהו כט, יג), לעומת זאת הצדיק בן צדיק עומד מול הנסיון הקשה שכל עבודת ה' שלו עשויה להיות עניין טכני, ללא התלהבות, ללא התחדשות, מכח ההרגל, כי כך היה בבית אבא הצדיק, אבל אם

הצדיק בן צדיק מצליח להתעלות על כח ההרגל, ומצליח לעבוד את ה' כצדיק בן רשע, באותה שמחה, ובאותה התלהבות ראשונית כאדם שזה עתה גילה את האמת וסלל את דרכו בעצמו, הרי שבזה הוא מתעלה לדרגה גבוהה שהצדיק בן רשע אינו יכול להגיע אליו, פשוט כי אינו עומד בנסיון זה. יצחק בן הצדיק הצליח להתעלות ולהגיע לאותה דרגה של שמחה, התלהבות והתרגשות בעבודת ה' כמו זו של רבקה בת הרשע, ולכן "ויעתר לו - לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה".

חשבתי ליישב את תמיהת האלְטֶער מקלם באופן אחר, אם נתבונן בדברי חז"ל נראה שהם לא אמרו שאין דומה **זכויות צדיק בן צדיק לזכויות של צדיק בן רשע**, אלא אמרו שאין דומה **תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע**, חז"ל מספרים לנו ששניהם היו עקורים מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים, יש משהו מיוחד בתפילתן של צדיקים, הם יודעים איך להתפלל, על מי להתפלל, על מה לכוון, הם מתפללים מעומק הלב, הקדוש ברוך הוא ליבא בעי (סנהדרין קו:), ה' רוצה את הלב, הכוונה, הרגש, האהבה. אז מה באמת ההבדל בין תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע, שהקדוש ברוך הוא מבכר את תפילתו של הצדיק בן צדיק, ונעתר דווקא לו? לצדיק בן צדיק יש מעלה מיוחדת שאין לצדיק בן רשע, וזו המסורת, הוא ראה את הוריו מתפללים, הוא לומד מהם איך להתפלל, הוא לומד ממעשיהם וגם... מטעויותיהם, לעומת זאת צדיק בן רשע, ראה הורים עובדי עבודה זרה, הוא מעולם לא ראה איך מתפללים לה', הוא זקוק להתחיל מבראשית, הוא

מתחיל מהתחלה, וזקוק ללמוד איך מתפללים. "ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך" (בראשית טז, ה) - כשהתפללת להקדוש ברוך הוא: "מה תתן לי ואנכי הולך ערירי", לא התפללת אלא עליך; והיה לך להתפלל על שנינו, והייתי אני נפקדת עמך (רש"י). יצחק לומד ממה שקרה אצל אביו ואמו, ומבין שאם הוא רוצה להפקד בבנים מאשתו רבקה, אסור לו להתפלל על עצמו בלבד, אלא עליו להתפלל על שניהם, ובראש ובראשונה על רבקה, "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, על אשתו לא נאמר, אלא לנוכח, מלמד ששניהם עקורים היו", יצחק מבין ששניהם עקורים ושניהם זקוקים לתפילה, זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו ומתפללת, אבל ההבדל היה שרבקה התפללה בעיקר על עצמה, ויצחק התפלל בראש ובראשונה על רבקה, "לנוכח אשתו", אשתו היתה נוכחת בתפילתו, ורק בנוסף התפלל גם על עצמו. כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה (בבא קמא צב.). זו היתה יחודיותו של תפילת צדיק בן צדיק, שלמד ממה שקרה אצל אביו ואמו, שעליו להתפלל "לנוכח אשתו" על שניהם גם יחד, ולכן זכה ש"ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו", ה' לא נעתר לו לרפא אותו מעקרותו ולפקוד אותו בפרי בטן משפחה, אלא נעתר לו, והוא זכה לפרי בטן מרבקה אשתו.

יהי רצון שנזכה גם אנו לעבוד את ה' מתוך שמחה, התלהבות והתחדשות, ולהתפלל את תפילת הצדיקים שתיעתר על ידי ה', שימטיר עלינו ברוב טובו וחסדו את כל הברכות וכל הישועות.